

УДК 338.64

Онищенко О.О.
студент*Київського національного університету технологій та дизайну***Мельник А.О.**

доктор економічних наук

Київського національного університету технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

FEATURES OF EVALUATION EFFICIENCY OF VEHICLE BUSINESS ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

Категорія «ефективність» займає ключове місце майже в усіх без винятку галузях знань та сферах діяльності людини. Для економічного розвитку як окремих суб'єктів господарювання, так і економіки держави загалом необхідно, щоб діяльність підприємства була ефективною, тобто здійснювалася в умовах оптимального (раціонального) витрачання виробничих ресурсів, мінімальних витрат та максимальної прибутковості виробництва. Проблема оцінювання ефективності має велике значення. У зв'язку з цим розгляд основних аспектів оцінювання ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах становить великий теоретичний і практичний інтерес.

Ключові слова: фінансово-господарська діяльність, внутрішньогалузева проблема, теоретико-методичні положення, науково-методичні основи, ефективність.

АННОТАЦИЯ

Категория «эффективность» занимает ключевое место почти во всех без исключения областях знаний и сферах деятельности человека. Для экономического развития как отдельных субъектов хозяйствования, так и экономики государства в целом необходимо, чтобы деятельность предприятия была эффективной, то есть осуществлялась в условиях оптимального (рационального) расходования производственных ресурсов, минимальных затрат и максимальной прибыльности производства. Проблема оценки эффективности имеет большое значение. В связи с этим рассмотрение основных аспектов оценки эффективности деятельности предприятия в современных условиях представляет большой теоретический и практический интерес.

Ключевые слова: финансово-хозяйственная деятельность, внутриотраслевая проблема, теоретико-методические положения, научно-методические основы, эффективность.

ANNOTATION

The category "efficiency" occupies a key place in almost all fields of knowledge and human activities. For economic development, both individual economic entities and the state's economy, in general, it is necessary that the activity of the enterprise be effective, that is carried out in conditions of optimal (rational) consumption of production resources, minimum expenses and maximum profitability of production. The problem of evaluating performance is important. This problem is of great importance. In this regard, consideration of the main aspects of evaluating the effectiveness of the enterprise in modern conditions is a great theoretical and practical interest.

Keywords: financial-economic activity, intra-branch problem, theoretical and methodological provisions, scientific-methodical bases, efficiency.

Постановка проблеми. В умовах сучасної ринкової економіки ефективність виробництва стає однією з передумов сталого функціонування та розвитку підприємств. Особливої уваги заслуговує розгляд проблем становлення і

розвитку транспортних підприємств, діяльність яких сприяє ефективному вирішенню економічних та соціальних проблем у нових умовах господарювання.

В Україні традиційні підходи до оцінки ефективності діяльності транспортних підприємств базуються переважно на фінансових показниках, що розраховуються на основі інформації звітного періоду. Але, на жаль, це не дає змоги визначити перспективи розвитку підприємства, аналізувати можливості зростання його майбутньої вартості, оцінити показники, що характеризують виробничі, фінансово-економічні процеси.

Проблеми оцінки ефективності функціонування транспортних підприємств з метою забезпечення розвитку інфраструктури транспорту є актуальними для сьогодення.

Метою статті є обґрунтування та розроблення теоретико-методичних положень і прикладних рекомендацій щодо удосконалення науково-методичних основ оцінки ефективності функціонування транспортних підприємств як інструмента управління їхньою господарською діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості оцінки ефективності транспортного виробництва відображені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як А.П. Абрамов, Дж. Андерсен, О.О. Вовк, В.О. Котик, О.О. Кравченко, М.Ф. Трихунков, Е.Д. Хануков та інші.

Наукові праці, пов'язані з удосконаленням методичних засад оцінки ефективності функціонування транспортних підприємств в умовах інституційних перетворень у галузі, євроінтеграції тощо, не набули адекватного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нестабільна політична та соціально-економічна ситуація в державі, зміна податкової системи, внутрішньогалузеві проблеми привели до скорочення обсягів пасажирських та вантажних перевезень і, як наслідок, зниження ефективності транспортних підприємств. Результатом цього стало зниження чистого фінансового результату, рентабельності підприємств, крім того, багато з них

отримують збитки, що в подальшому може привести до їх зникнення.

Одним із напрямів підвищення ефективності функціонування транспортних підприємств є удосконалення методичних положень її оцінки, що дасть змогу використовувати отримані результати як індикатори поточної та потенційно можливої результативності діяльності підприємств галузі.

Відповідні види ефективності діяльності виокремлюються переважно на підставі одержуваних результатів господарської діяльності підприємства. У зв'язку з цим виникає необхідність навести сутнісно-змістову характеристику окремих видів ефективності.

Економічну ефективність відображають через різні вартісні показники, що характеризують проміжні та кінцеві результати діяльності на підприємстві чи в іншій інтеграційній виробничій структурі. До таких показників належать величина одержаного прибутку, рентабельність надання послуг; економія тих чи тих видів ресурсів (матеріальних, трудових) або загальна економія від зниження собівартості наданих послуг; продуктивність праці тощо.

Соціальна ефективність полягає у скороченні тривалості робочого тижня, збільшенні кількості нових робочих місць і рівня зайнятості людей, поліпшенні умов праці та побуту, стану довкілля, безпеки життя тощо. Соціальні наслідки надання послуг можуть бути не лише позитивними, а й негативними (безробіття, посилення інфляції, погіршення екологічних показників).

Локальна ефективність визначає конкретний результат виробничо-господарської чи іншої діяльності підприємства, унаслідок якої воно має певний зиск (дохід, прибуток).

Абсолютна ефективність характеризує загальну або питому (у розрахунку на одиницю витрат чи ресурсів) ефективність діяльності підприємства за певний проміжок часу.

Порівняльна ефективність відображає наслідки порівняння можливих варіантів господарювання і вибору ліпшого з них; рівень порівняльної ефективності відбиває економічні та соціальні переваги вибраного варіанту здійснення господарських рішень проти інших можливих варіантів.

Абсолютна й порівняльна ефективність доповнюють одна одну. Визначення економічно найбільш вигідного варіанта господарювання завжди базується на зіставленні показників абсолютної ефективності, а її аналітична оцінка здійснюється порівнянням запланованих, нормативних і фактично досягнутих показників, їхньої динаміки за певний період.

Первинна ефективність – це початковий одноразовий ефект, одержаний внаслідок здійснення господарської діяльності підприємства, запровадження прибуткових організаційних або економічних заходів.

Первинна (початкова) ефективність майже завжди примножується завдяки різноспрямо-

ваному та багаторазовому використанню названих заходів не лише на одному, а й на інших підприємствах, в інших сферах діяльності. Тоді можна казати про так звану мультиплікаційну ефективність, яка виявляється здебільшого в кількох специфічних формах – дифузійному й резонансному ефектах, а також ефектах «стартового вибуху», супровідних можливостей та акселерації [3, с. 89–92].

Основним етапом оцінювання ефективності діяльності є вибір системи показників, за якими вона буде проводитися [5, ст. 127]. Від правильності прийняття рішень залежить саме існування підприємств, тому вибір найбільш підходящих методів оцінки ефективності функціонування для окремо взятого підприємства стає надзвичайно актуальним.

Формуючи систему показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання, доцільно дотримуватися певних принципів, таких як:

- забезпечення органічного взаємозв'язку критерію та системи конкретних показників ефективності діяльності;
- відображення ефективності використання всіх видів застосовуваних ресурсів;
- можливості застосування показників ефективності до управління різними ланками діяльності в організації;
- виконання провідними показниками стимулюючої функції у процесі використання наявних резервів зростання ефективності діяльності.

Система показників ефективності діяльності, що побудована на підставі зазначених принципів, має містити кілька груп:

- 1) узагальнюючі показники ефективності діяльності;
- 2) показники ефективності використання праці (персоналу);
- 3) показники ефективності використання основних та оборотних засобів;
- 4) показники ефективності використання фінансових коштів (оборотних коштів та інвестицій).

Кожна з цих груп містить певну кількість конкретних абсолютних чи відносних показників, що характеризують загальну ефективність господарювання або ефективність використання окремих видів ресурсів.

З огляду на вищесказане уточнена і розроблена система показників оцінки конкурентоздатності автотранспортного підприємства.

У першу групу входять показники, що характеризують ефективність управління виробничим процесом: економічне використання ресурсів, раціональна експлуатація виробничого обладнання та устаткування, вдосконалення технології виробництва транспортної продукції, організація праці на виробництві.

У другу групу показників входять показники, що відображають ефективність управління оборотними засобами: незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, здатність

автотранспортного підприємства виконувати свої поточні зобов'язання, можливість стабільного розвитку підприємства в майбутньому.

У третю групу включені показники, що визначають ефективність управління збутом транспортної продукції і просуванням транспортних послуг на ринку засобами реклами та стимулювання.

У четверту групу – показники конкурентоспроможності транспортної продукції: якість транспортних послуг, умови платежу, ціна [4].

До важливих узагальнюючих показників ефективності діяльності належить також частка приросту за рахунок інтенсифікації темпів діяльності. Це зумовлюється тим, що за ринкових умов господарювання вигіднішим економічно й соціально є не екстенсивний, а саме інтенсивний розвиток надання послуг.

Висновки. Таким чином, аналіз ефективності транспортних підприємств являє собою складне та багатогранне завдання, яке полягає в інтерпретації та оцінці комплексу показників, що характеризують різні сторони діяльності транспортного підприємства та формують його конкурентоспроможність. Отже, під час формування системи показників ефективності діяльності транспортного підприємства необхідно дотримуватися єдиних принципів, що дасть можливість застосування показників ефективності в побудові економічного механізму управління ефективністю функціону-

вання торговельних підприємств, використання цих показників для виявлення резервів підвищення результативності всіх видів діяльності.

Ефективність фінансово-господарської діяльності транспортного підприємства у кінцевому підсумку буде характеризуватися відповідною кількістю показників оцінки, що узагальнюють численні первинні показники за ступенем їх важливості та впливовості на складники ефективності – результати і витрати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кучер В.А. Визначення структури показників ефективності роботи підприємства як основа прийняття стратегічних рішень // Економіка промисловості. – 2008. – № 1. – С. 71–77.
2. Пашута М. Прогнозування та макроекономічне планування: Навч. посібник / Міжрегіональна академія управління персоналом. – К., 1998. – 185 с.
3. Пінчук С.С. Оцінка ефективності функціонування підприємств залізничного транспорту на сучасному етапі / С.С. Пінчук // Науковий журнал «Економічний форум». – № 1. – Луцьк: ЛНТУ, 2016. – С. 203–208.
4. Познаховський В.А. Аналітичні методи оцінювання конкурентоспроможності автотранспортних підприємств в сучасних умовах господарювання / В.А. Познаховський / Вісник інженерної академії України. – 2010. – № 2. – С. 262–266.
5. Тимченко Н.М. Оцінка ефективності функціонування транспортних підприємств для забезпечення розвитку інфраструктури курортів / Н.М. Тимченко // Агросвіт. – 2015. – № 15. – С. 30–34.